

акімшілік-аумақтық бірліктер мен олардың құрамдас бөліктеріне, нысандарға кісі есімдерін беруге түбегейлі шектеу қойылуына байланысты қазіргі уақытта өңірлерде кездесетін идеологиялық тұрғыдан ескірген, қайталанатын атауларды тарихи жер-су атаулары және ұлттық танымға жақын дәстүрлі атаулармен өзгерту жұмыстары жүргізілуде. Өскемен қаласы бойынша 2 рет немесе 6 ретке дейін қайталанатын көшелердің атаулары кездеседі. Мысалы, Паравоз атауымен 6 көше, 4 көше атауы Автогараж, 3 Арық (Арычная) көшесі, 3 Мельничная көшесі, 4 көше Богдан Хмельницкий атында, 4 көше Кривонос атауымен аталды. Ал, кеңестік дәуірден қалған Краснодарская, Краснознаменная, Краснофлотская, Комсомольская деген көшелер тізбесі де 18 көшені құрайды[4.30].

Бүгінгі тәуелсіздік алған заманда топонимдер мен годонимдерді өзгерту не үшін керек десек. Ол ең алдымен елдікке, халқымыздың болашағына, келешек ұрпаққа керек. Бұл – ұрпақ тәрбиесінің бір саласы, өзекті саласы, аса маңызды буыны. Сондықтан да, жер-су, елді-мекен атауын тәуелсіздік жылдары өз атауына сай заңды түрде өзгерту – мемлекеттік маңызы бар көкейкесті мәселе. Бұл бағыттағы жұмысты тоқтатпай әрі қарай жалғастыру баршамыздың міндетіміз.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Штрихи к портрету города. Усть-Каменогорску 270 лет (1720-1990). Усть-Каменогорск: ГА ВКО, 1990. С. 3-13.
2. Бородаев Б.В. Архивные документы 1719–1720 годов о выборе места и основании Усть-Каменогорской крепости // Роль архивных учреждений в истории Казахстана: материалы международной научно-практической конференции, посвященной 70-летию со дня основания Государственного архива Восточно-Казахстанской области. Усть-Каменогорск: Шығыс Ақпарат, 2010. 259 с.
3. Шығыс Қазақстан облысы [Мәтін] : энциклопедия. Алматы : Қазақ энциклопедиясы, 2014. Пермитин Ефим Николаевич: б. 613.
4. Төлемісова Р. Тарихи атаулар-ұлт айнасы // Ономастика хабаршы. №2(34) 2017.

УДК 94(477).152:327

*Ірина Поліщук
(Острозь, Україна)*

ДІЯЛЬНІСТЬ «ОБ'ЄДНАННЯ МИСТЦІВ УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ» ЯК ЯВИЩЕ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЗАКОРДОННОГО УКРАЇНСТВА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ (1952–1991 РР.)

У статті йдеться про роль закордонного українства в культурній дипломатії України. Висвітлено внесок «Об'єднання Мистців Українців в Америці» в розвиток українського мистецтва за кордоном.

Ключові слова: культурна дипломатія, закордонне українство, «Об'єднання Мистців Українців в Америці», «Нотатки з Мистецтва».

The article describes the role of Ukrainians abroad in Ukrainian cultural diplomacy. The article highlights the contribution “Ukrainian Artist’s Association in USA” to the development of Ukrainian art abroad.

Key words: cultural diplomacy, Ukrainians worldwide, “Ukrainian Artist’s Association in USA”, “Ukrainian Art Digest”.

Культурна дипломатія в сучасному світі відіграє важливе значення у системі міждержавних відносин. Вона слугує для представлення й просування інтересів власної держави у світі, розширення уявлень про її суспільство, тим самим, сприяючи розвитку

національної культури і збереженню мистецької спадщини. Як зазначає авторка і кураторка проекту «Світовий тріумф «Щедрика» – 100 років культурної дипломатії України» Тіна Пересунько: «Культурна дипломатія – державно-інституційна стратегія культурного діалогу кожної окремої країни світу із зовнішнім середовищем» [8].

В 50-роках ХХ століття мистецтво в Україні знаходилося в лещатах радянського імперського режиму, розвиваючись згідно канонів соціалістичного реалізму та втрачаючи при цьому можливість виразити власну унікальність. Радянська влада усіяко перешкоджала українським митцям у їх вільній творчості, забороняла відтворювати реальність такою якою вона була, монополізуючи тим самим право художників на вияв власного бачення. Зрештою, все це впливало на сприйняття України на міжнародній арені як послідовника радянських традицій на шляху до соціалізму.

В той самий час розвиток українського мистецтва за кордоном відбувався в абсолютно інших умовах. Сприятлива політична та соціально-економічна ситуація, демократичні свободи країн Західної Європи та Америки надавали широкі можливості українським митцям творити. Опинившись в невідомих реаліях чужини, українські художники шукали усіляких можливостей для реалізації. Влучно описує реалії митців в Америці дослідниця Галина Новоженець: «мистецьке середовище США 1950-х рр. було незрозумілим українському митцеві, який щойно вийшов із замкненого простору таборів переселенців» [6, с. 182]. Проте, незважаючи на нові виклики, які приготувало незвідане закордоння, українські митці знайшли в собі сили заявити цілому світу про самобутнє українське мистецтво.

Своїм дослідженням ми ставимо собі за мету продемонструвати внесок закордонних українців в розвиток культурної дипломатії України крізь призму діяльності «Об'єднання Мистців Українців в Америці» (далі – ОМУА).

В останні роки набуває більшої популярності серед науковців дослідження діяльності закордонного українства в контексті культурної дипломатії. Однією із найновіших публікацій в цій тематиці є наукові студії ученої Алли Атаманенко [2]. В своїй статті дослідниця розглядає історичний аспект діяльності закордонного українства в розбудові іміджу України. Вагомий внесок сучасного мистецтва України в розвиток культурної дипломатії розглядає в своєму дослідженні культурологиня Наталія Мусянко [5].

Незважаючи на наявність широкого кола публікацій, наша тема ще не була предметом глибокої дослідницької уваги. Ґрунтовною працею, що висвітлює мистецтво діаспори вважаємо дослідження Галини Новоженець [6]. В ньому дослідниця торкається питання діяльності ОМУА, а також творчого шляху митців, що входили до нього. Частково питання роботи ОМУА репрезентує українська дослідниця Світлана Герегова. В праці «Художник Петро Мегик та його роль у становленні українських мистецьких інституцій за кордоном» вона простежує основні організаційні засади ОМУА [4]. Видавничу діяльність Об'єднання висвітлив науковець Анатолій Трембіцький [9]. У його статті розкрито історію розвитку друкованого органу ОМУА «Нотатки з мистецтва» та підкреслено його роль у висвітленні мистецького життя української діаспори в країнах світу та в Україні зокрема.

Діяльність «Об'єднання Мистців Українців Америки» є яскравим репрезентантом великого внеску закордонного українства в розвиток культурної дипломатії України. Організація, утворена в Нью-Йорку 10 травня 1952 року на з'їзді українських митців (в діаспорному варіанті – мистців) зі США, стала потужним центром консолідації талановитих українських художників таких як: Святослав Гординський, Петро Холодний, Петро Андрусів, Яків Гніздовський, Петро Мегик, Ольга Дядинок. Очолив ОМУА український скульптор, в минулому хорунжий Армії УНР, Сергій Литвиненко.

Метою свого створення ОМУА перш за все вбачало об'єднати українських митців на теренах Америки для полегшення умов їхнього розвитку на чужині. Влучно зазначає Галина Новоженець: «культурно-мистецькі контакти міжвоєнного періоду уможливили і полегшили адаптацію українських художників-емігрантів на нових землях у 1950–1960-х рр.» [6, с. 78].

Крім цього, організація мала на меті сприяти висвітленню мистецького надбання української культури та презентувати унікальний український менталітет в еміграції.

Варто зазначити, що умови для роботи художників на перших початках не були такими сприятливими, як здавалося нам. Цю думку підтверджує один із членів ОМУА Святослав Гординський: «американці, щоб не дразнити Сталіна надали їм (українським мистцям) викрутну назву «переміщених осіб». У великій людській хвилі, яка прибула до американських узбереж, крім українців були поляки, жиди, балтійці, росіяни, кавказці та інші. Вони привезли з собою зразки свого мистецтва, дуже відмінного від космополітичного американського. Тоді то багатомільйонний журнал «Лайф» створив плян – zorganizувати велику репрезентативну виставку новоприбулих мистців та обвести її по всій Америці. Для цього закладено окремих комітет тієї виставки, який почав збирати фотоматеріали творів новоприбулих мистців, але тут показалося, що саме українці і кількісно якісно створили б основний центр виставки. Спостерігши це, організатори тієї виставки поспішилися скасувати її, щоб не образити «доброго дядька Джова». На додаток, вони провели агітацію серед американських галерей, щоб ті бойкотували українських мистців, мовляв, це «нацисти», виступають проти «вождя народів» [...] Українським мистцям змагатися з мультимільйонною силою «галерників» не було глузду ні засобів, треба було ждати політичних змін, які прийшли пізніше, а в міжчасі треба було робити своє. Ця настанова й спонукала українських мистців 1952 р. zorganizувати своє об'єднання» [7, с. 12].

Для українських художників було важливим не просто зберегти українську мистецьку спадщину за кордоном, але й передати найкращі традиції української культури наступним поколінням. Саме тому, в 1952 році ОМУА відкрило в Філадельфії Українську мистецьку студію з українським педагогічним складом, яку очолив П. Мегик. На шпальтах журналу «Нотатки з мистецтва» висвітлено значення заснування Української мистецької студії: «через Студію перейшло понад три сотні студентів, деяке число з них покінчило опісля академічні мистецькі студії та увійшло в професійне життя, доповнюючи ряди членів ОМУА» [1, с. 18]. Серед випускників студії зустрічаємо відомих українських мистців, таких як В. Дорошенко, Н. Климовська, Х. Зелінська, Р. Лучаковська-Армстронг. Необхідно підкреслити, що студенти Української мистецької студії не лише прославляли українське мистецтво за кордоном, але й мали вплив на тогочасні тенденції американського мистецтва.

З роками осередків ОМУА ставало все більше. Окрім Нью-Йорку і Філадельфії, організація діяла ще й в Детройті, Чикаго і Міннесоті. Об'єднання організувало виставки, в яких брали участь митці з усього світу, друкувало каталоги, налагоджувало контакти з українською діаспорою з усього світу. На початку 60-х р. сталася важлива подія в мистецькому житті українських емігрантів. В 1963 році ОМУА почали видавати свій власний друкований часопис «Нотатки з Мистецтва» під керівництвом Петра Мегики, який проіснував до 1991 р. і налічував 30 випусків. Журнал виходив українською мовою і мав на меті висвітлювати діяльність членів ОМУА, публікувати репродукції українських художників в еміграції і сприяти розвитку культури української діаспори, репрезентуючи її на міжнародному рівні. На його сторінках часто піднімалося питання про роль і значення мистецтва української діаспори для розвитку культури в Україні. Петро Андрусів зауважував: «Його (журнала) скромним завданням є не так порушувати мистецьку творчу проблематику, як радше інформувати про мистецькі явища – зокрема українські. Далі «причина його появи міститься в турботі усіх свідомих українських мистців про сучасне становище та про явища в українській культурі... на еміграції» [10, с. 6]. Необхідно зауважити той факт, що журнал виходив у малосприятливих умовах. Відсутність сталого фінансування, пошуки меценатів, невчасні виплати гонорарів авторам за опубліковані статті створювало незручності для редколегії. Та попри це, видання «Нотаток з Мистецтва» зробило важливий внесок у розвиток українського мистецтва. За всю історію свого існування журнал зміг завоювати прихильність не лише в Америці, але й в Канаді, Австралії та країнах Західної Європи. Унікальним явищем необхідно вважати й те, що впродовж 30 років поза

межами України виходив україномовний журнал, який висвітлював українське мистецьке життя.

Впродовж своєї діяльності «Об'єднання Мистців Українців в Америці» було активним учасником важливих культурних подій на теренах Північної Америки. Зокрема, члени організації взяли участь в з'їзді митців Америки («Перша Зустріч Українських Мистців Канади й Америки з Громадянством»), який відбувся в 1954 р. ОМУА брали участь у будівництві пам'ятників Тарасу Шевченку в Вашингтоні, Вінніпегу та Буенос-Айресі, а також пам'ятників Лесі Українки в Торонто і Клівленді.

Отже, діяльність ОМУА є яскравим прикладом культурної дипломатії закордонного товариства в історичному ключі. Зокрема це виявлялось у видавничій, організаційній та освітній сферах діяльності. Своім існування Об'єднання підтримувало розвиток українського мистецтва за кордоном, репрезентувало українську культуру у світі, зберігаючи при цьому власну ідентичність. Великий внесок у розвиток української культури цього об'єднання полягає у збереженні самотності українського мистецтва та об'єктивного висвітлення його історії. Як зазначає Євген Блакитний: «Після війни багато українських мистців опинилися в Сполучених Штатах Америки і Канаді. В країнах нового поселення мистцям треба було пристосуватися до нових обставин, звичаїв мови та тяжкою працею заробляти на життя» [3, с. 5].

Незважаючи на це, непрості умови життя за кордоном не стали перешкодою для українських емігрантів, а навпаки, змусили консолідуватися та невпинно працювати задля збереження власної української ідентичності та підтримки іміджу України на світовій арені.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусів П. Огляд українського мистецького життя в ЗСА // Нотатки з Мистецтва. Філадельфія, 1984. Вип. 24. С. 15–27.
2. Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». Острог, 2019. Вип. 29. С. 54–65.
3. Блакитний Є. Творчий шлях українських мистців // Нотатки з Мистецтва. Філадельфія, 1981. Вип. 21. С. 5–6.
4. Герегова С. Художник Петро Мегик та його роль у становленні українських мистецьких інституцій за кордоном // Питання історії України. Чернівці, 2010. Вип. 13. С. 71–76.
5. Мусієнко Н. Мистецтво в контексті культурної дипломатії: Теоретичні засади та сучасні практики // Сучасне мистецтво. Київ, 2016. Вип. 12. С. 122–133.
6. Новоженець Г. Образотворче мистецтво української діаспори 1940–1970 рр.: поліваріантність художнього досвіду. Львів, 2015. 278 с.
7. Петро Мегик / ред. С. Гординський. Філадельфія, 1992. 160 с.
8. Тіна Пересунько: «Щедрик» до нас приходять не з культурної дипломатії Петлюри, а з голлівудських фільмів. URL: <https://cutt.ly/4ySEHaS> (дата звернення: 25.05.2020).
9. Трембіцький А. Часопис «Нотатки з Мистецтва» (Філадельфія) об'єднання мистців українців в Америці // Освіта наука і культура на Поділлі. Кам'янець-Подільський, 2014. Т.21. С. 234–256.
10. Шиприкєвич В. Оглянувшись назад // Нотатки з Мистецтва. Філадельфія, 1985. Вип. 25. С. 5–8.